

Underground banking i Sverige

Penningtvättsnätverk servar den grova organiserade brottsligheten både i Sverige och internationellt genom att erbjuda en rad olika oreglerade ambulerande finansiella tjänster till kriminella. Det kan ske genom exempelvis transport av kontanter, illegala betalningar inom informella betalningssystem, växling av kontanter och kryptovaluta, samt möjliggörande av oreglerad kreditgivning. Finanspolisen kan konstatera att dessa tjänster erbjuds systematiskt och storskaligt av penningtvättsnätverk som är verk-samma i Sverige. Den internationella benämningen på denna typ av illegala finansiella tjänster är ofta *underground banking*. Detta brottsfenomen utgör en grogrund för paral-lella samhällsstrukturer som göder den kriminella ekonomin, både i Sverige och utom-lands. Sammantaget bedöms hundratals kriminella aktörer utgöra kunder bara i Sve-rige. Sannolikt hanteras hundratals miljoner kronor genom dessa tjänster löpande, troli-gen rör det sig om miljardbelopp på årsbasis.

Denna typ av kriminell verksamhet kan innebära stora utmaningar för brottsbekäm-pande myndigheter, tillsynsorgan och verksamhetsutövare då den lämnar få spår i det reguljära finansiella systemet. Möjligheterna att upptäcka, spåra och störa olagliga finansiella penningflöden är därmed begränsade. Finanspolisen vill härmed uppmärk-samma verksamhetsutövare, myndigheter och andra aktörer inom förebyggande av ekonomisk brottslighet på fenomenet, samt belysa dess komplexitet och de utmaningar det för med sig.

Betalningar för narkotika, vapen, sprängningar och dödligt våld

Fenomenet underground banking omfattar uteslutande hantering av kriminella till-gångar där medlen på olika vis tvättas, omsätts i ny brottslighet eller på andra sätt till-gängliggörs för kriminella aktörers räkning. I en svensk kontext bedöms dessa krimi-nella aktiviteter bedrivas genom flera olika sammanlänkade kluster av aktörer som bil-dar en form av penningtvättnätverk där penningtvätt via hawala är ett centralt modus. Det är ofta fråga om hantering av kontanter där det bl.a. handlar om växling mellan va-lutor samt flytt och förvaring av brottsvinster internationellt. Därtill förekommer även växling av kryptovaluta, i vissa fall i stor omfattning. Penningtvättsnätverket agerar i vissa fall mellanhand vid betalningar för narkotika, vapen, sprängningar och ibland även dödligt våld. Det förekommer även att kriminella aktörer ges finansiering för sin brottsliga verksamhet i form av krediter från nätverket, vilket i vissa fall sker i bety-dande volymer. Penningtvättsnätverket kan även själva vara direkt involverade i affärer som rör t.ex. storskalig narkotikahantering, delvis för egen räkning. Systemet som ut-gör underground banking är i mångt och mycket tillitsbaserat och upplevelsen hos an-vändarna inom kriminella miljöer kring levererad tjänst är avgörande för fortsatt förtro-ende.

De valutor som hanteras inom underground banking i Sverige är främst svenska kronor och i viss utsträckning märks även förekomsten av euro, amerikanska dollar samt norska och danska kronor.

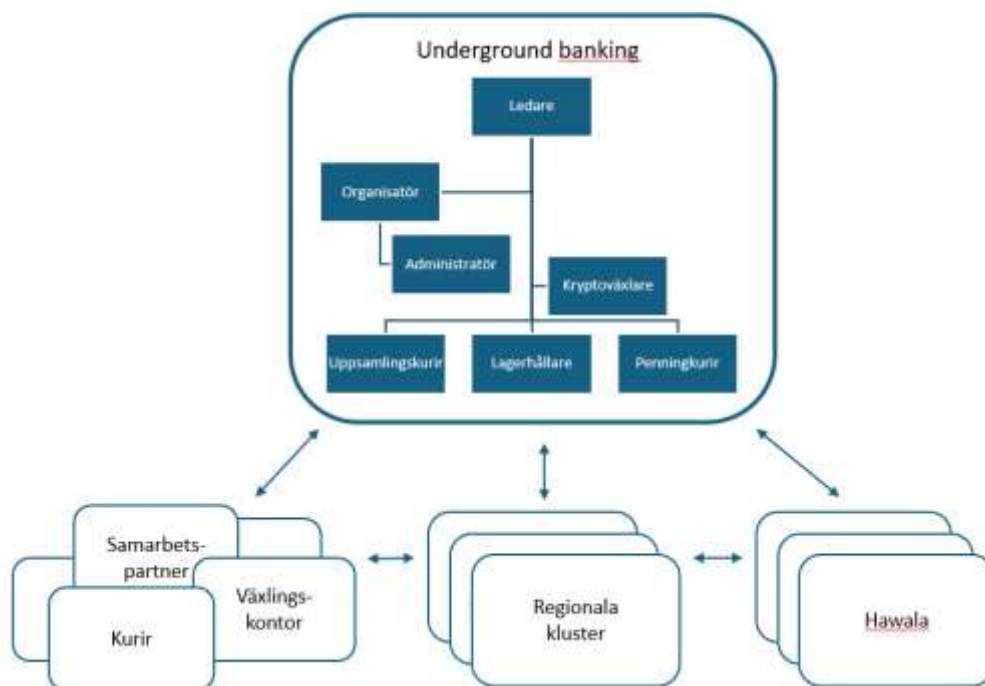
Kontanta brottsvinster transporteras ut från Sverige till destinationer utomlands. Turkiet har en till synes central position när det gäller nyttjande av bankkonton i penningtvätts-syfte, där vi bedömer att pengar som ska integreras i banksystemet till viss del går via turkiska banker. I övrigt ses kontanta flöden gå mot flera europeiska länder. Som exempel kan nämnas Norge, Danmark, Tyskland, Holland, Belgien, Spanien och Grekland. Den legala repatrieringen av svenska kontanter bedöms ha minskat till följd av striktare tillämpning av penningtvättslagstiftning hos tongivande svenska företag inom kontanthantering. Samtidigt bedöms illegala flöden av kontanter och andra tillgångar ha ökat till följd av detta.

Så fungerar underground banking

Ett utmärkande drag är dess systematik med många mellanhänder och roller, både på regional, nationell och internationell nivå. Detta bidrar till komplexa strukturer med penningtvättskluster och en hög grad av anonymitet som lämnar inga eller få spår i det reguljära finansiella banksystemet. Flera olika kluster och aktörer som erbjuder liknande tjänster samarbetar med varandra för att serva kriminella nätverk vilket bidrar till ytterligare en dimension. Samarbete bedöms även ske med aktörer som bedriver formella växlingskontor i andra länder såsom Turkiet och Förenade Arabemiraten. Genom att använda sig av underground banking försöker kriminella aktörer kringgå kontroller och transaktionsmonitorering hos banker samt minska deras risk för upptäckt och övervakning från myndigheter.

Nätverk som erbjuder tjänster inom underground banking är ofta uppbyggda genom sammanlänkade kluster där organisationen liknar en företagsstruktur med en huvudorganisatör, dvs. en ledare, som styr nätverket på en övergripande nivå. Under ledaren finns flera nivåer i form av organisatörer och administratörer samt roller med ansvar för olika delar såsom transport av pengar, lagerhållning, kryptoväxlingar och räkenskaper. De olika funktionerna i ett kluster behöver inte verka i ett och samma land utan kan utgå från olika länder. Tjänsterna erbjuds till andra kriminella aktörer både i Sverige och andra länder. Som exempel kan nämnas Nederländerna, Tyskland, Storbritannien och Irland men även så långt bort som Sydamerika. Samarbeten med växlingskontor och aktörer verksamma inom hawala, både i Sverige och utomlands, är ett vanligt inslag i miljön.

Nedan ses en schematisk bild över hur ett underground banking-nätverk kan vara uppbyggt genom olika samverkande kluster. Bilden illustrerar olika roller och nivåer och ska inte ses som absoluta gränsdragningar. I realiteten är roller och tjänster av mer ambulerande karaktär.

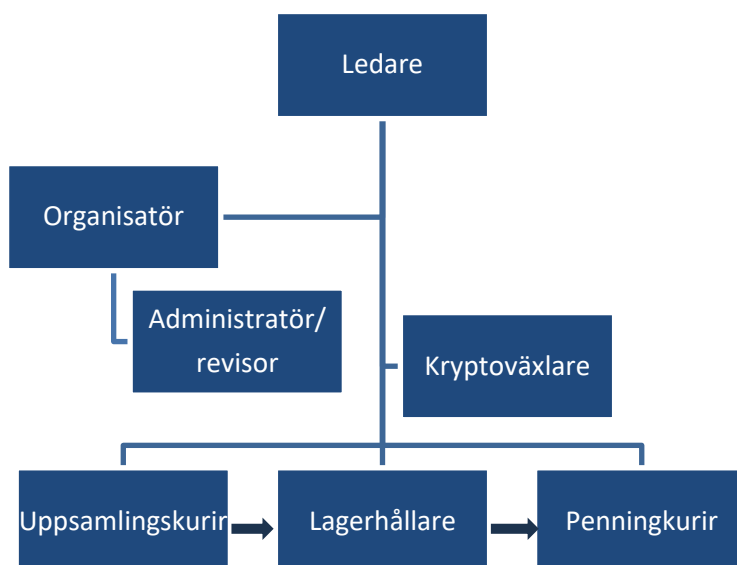
Skillnad mellan hawala och underground banking

Hawala är ofta en del av systemet inom underground banking men dessa ska inte helt likställas med varandra. Medan hawala främst erbjuder kontanta internationella överföringar från ett land till ett annat erbjuder underground banking ett brett sortiment av finansiella tjänster som mer är att likställa med vanliga banksystem, med skillnaden att underground banking är helt oreglerat och illegalt och därmed är mycket attraktivt för kriminella.

I övrigt ses flera särskiljande drag mellan de två systemen. Medan hawala ofta har en diasporisk anknytning och delvis nyttjas av personer som vill skicka pengar till släktingar i andra länder med begränsad finansiell infrastruktur används underground banking i princip uteslutande av kriminella aktörer. Detta avspeglas även i de medel som hanteras där beloppen generellt sett är högre inom underground banking. Traditionella hawalatjänster är ofta knutna till en hawaladar som verkar på en specifik plats, delvis genom betaltjänstombud, medan underground banking inte har några fasta driftställen. Affärer görs ofta upp i krypterade chattar och överlämning av kontanter sker på allmänna platser såsom parkeringsplatser eller i bostadsområden. Det är tillfället och typ av tjänst som styr vilken plats som anses lämplig. Likaså styrs kompetens och roll till efterfrågad tjänst, ofta beroende på vad som finns att tillgå lokalt eller regionalt. Samarbeten mellan grupperingar inom hawala och underground banking är dock vanligt förekommande, inte minst för transport av pengar utomlands och därför är det inte alltid enkelt att skilja dem åt.

Olika roller inom underground banking

Inom underground banking kan olika roller urskiljas som tillsammans skapar finansiella kluster. Dessa interagerar i sin tur med andra aktörer eller illegala finansiella kluster, både lokalt, regionalt, nationellt och internationellt och kan sammantaget ses som ett penningtvättsnätverk. Nätverket tar ut en viss provision av kunderna och är inte knutna till ett specifikt kriminellt nätverk utan servar många olika kriminella aktörer och brottsnätverk. Nedan ges några olika exempel på roller som kan förekomma i kluster relaterade till underground banking. Beskrivna roller är inte uttömmande och ska därför mer ses som illustrerande exempel för hur ett kluster kan vara uppbyggt.

Ledare

I toppen av hierarkin befinner sig en ledare, ofta kallad *växlare* inom kriminella miljöer. Dessa aktörer har i regel ett internationellt kontaktnät med stor spännvidd. Förutom att hantera kriminellas brottsvinster tillsammans med de andra funktionerna inom nätverket kan ledaren i vissa fall även ge kriminella aktörer kredit samt i förekommande fall själv vara involverad i t.ex. narkotikaaffärer. Ledaren kan ha en statusstämpel inom kriminella miljöer som visar hur väl denne tidigare levererat tjänster samt lyckats undgå kontroller och ingripanden från rättsvårdande myndigheter. Ledaren behöver inte befinna sig i samma land som aktörer med andra roller inom ett och samma kluster.

Organisatör

En aktör med funktion att leda ett kluster bestående av andra funktioner såsom administratörer och olika former av kurirer. Organisatören kan ha ansvar för ett visst regionalt område och kan fungera som kontaktpunkt till växlaren och kriminella aktörer som vill köpa en tjänst eller till andra kluster och samarbetspartners. De delegerar olika uppdrag till sina kurirer gällande transport av kontanter. Trots att de ofta innehar rollen att köpa och sälja valuta kommer de oftast inte i fysisk kontakt med pengarna själva.

Administratörer/revisorer

Administratören hanterar avräkningar och saldon för de olika kurirerna i nätverket och fungerar som en form av bokförare som har ansvar för räkenskaper. Rollen är nära knuten till organisatören. Saldon uppdateras på olika kommunikationskanaler och fungerar som en form av avräkningskonto. Revisorn är i regel en aktör som kan likställas med en administratör men agerar på en mer övergripande nivå och verkar ofta från andra länder än Sverige. Denne kan hantera och kontrollera hela ekonomin för ett eller flera kluster.

Kryptoväxlare

Kryptotillgångar är ett vanligt tillgångsslag i kriminella miljöer. Inom underground banking erbjuds växling och överföring av kryptotillgångar genom en kryptoväxlare som agerar möjliggörare åt kriminella nätverk och aktörer som behöver tvätta pengar. Växlaren kontrollerar plånböcker för kryptovaluta, så kallade *wallets*. Omsättningen av kryptovaluta inom underground banking i Sverige uppgår enligt bedömning till motsvarande hundratals miljoner i svenska kronor.

Uppsamlingskurirer

Kontanta medel som härrör från brottslig verksamhet samlas in genom olika uppdrag via en uppsamlingskurir. Uppsamlingen sker inte sällan genom korta möten där en kasse eller väska med sedlar överlämnas på en allmän plats, ofta dag- eller kvällstid. Hämtade och lämnade medel redovisas till organisatören eller administratören eller till en person som hanterar avräkningar och saldon. Denna typ av kurir får ofta ersättning per uppdrag. Ersättning betalas kontant eller till kurrens bankkonto, exempelvis via Swish och rör sig ofta om mindre belopp såsom t.ex. 500 kr. Ersättningen kan dock variera och bero på uppdragets karaktär där faktorer som reslängd och storlek på transporterat belopp kan påverka priset.

Lagerhållare

Pengar som ska föras utomlands hålls i förvar i väntan på transport. Förvaringen kan ske i en privatbostad eller annat lämpligt utrymme. Även denna typ av roll får troligen betalt per uppdrag.

Penningkurir

Denna tjänst innebär ett ansvar för att transportera kontanter eller i förekommande fall andra tillgångar såsom guld inom eller över Sveriges gräns. Syftet med transporten kan vara att växla kontanta medel till annan valuta, återinvestera i nya brott eller placera kontanta brottsvinster i det finansiella systemet utomlands. Kuriren gör utresor till

andra länder såsom Turkiet och Förenade Arabemiraten. Transport kan ske landbase-
rat med lastbilar, personbilar och husbilar alternativt med flyg.

Urval av indikatorer som kan tyda på underground banking

Ett utmärkande drag för underground banking är dess anonymitet och avsaknad av spårbarhet i det reguljära finansiella banksystemet. Detta försvårar möjligheten till kontroll och spårning för myndigheter och verksamhetsutövare. Brottsaktörer som erbjuder underground banking förhåller sig inte till penningtvättslagens regler och bedöms ha ett högt klandervärt risktagande i sin hantering av pengar och andra tillgångar. Trots att det i huvudsak inte lämnas några tydliga finansiella spår kan det finnas situationer där kriminella aktörer har ett behov av att medel placeras och integreras i banksystemet för att kunna nyttjas för exempelvis betalningar, konsumtion eller investeringar.

Nedan listas ett antal övergripande indikatorer som kan tyda på penningtvätt i anslutning till underground banking eller annan liknande brottslig verksamhet. Indikatorerna är inte i sig uttömmande och dessa bör sättas i relation till varandra samt till verksamhetsutövers övriga monitorering, kundkännedom och annan tillgänglig information.

- ❖ Avsaknad av bankkonton i det land där en individ är bosatt
- ❖ Resmönster som indikerar på kurirverksamhet såsom frekventa köp av flygbiljetter samt korttransaktioner utomlands, exempelvis Turkiet, Egypten eller Förenade Arabemiraten
- ❖ Bokning av resa kort inpå utresan
- ❖ Avsaknad av inkomst, eller inkomst som inte står i proportion till en individs utgifter
- ❖ Kontanta insättningar och uttag på ett bankkonto
- ❖ Flytt av kontanta medel eller guld tillgångar över landsgränser
- ❖ Transaktioner som indikerar på köp av guld eller andra värdetillgångar
- ❖ Slussbeteende på bankkonto
- ❖ Frekventa transaktioner via Swish till eller från ett stort antal motparter
- ❖ Frekventa transaktioner till- och från kryptohandelsplattformar
- ❖ Frekventa transaktioner till eller från utländska neobanker eller betaltjänstförmedlare

Finanspolisen informerar

UNDERGROUND BANKING I SVERIGE • AUGUSTI 2025

- ❖ Transaktioner till eller från högriskländer andra länder som avviker från angiven information enligt kundkännedom
- ❖ Ständigt låga kontobehållningar på bankkonton trots att medel frekvent omsätts på kontot
- ❖ Transaktionstext/referens som indikerar att det rör sig om ett lån där medel kommer från en icke officiell kreditgivare
- ❖ Kunden är ovillig att lämna ut eller säger sig sakna underlag för transaktioner
- ❖ Tredjepartsbetalningar för t.ex. fakturor, konsumtion och lån, dvs. om annan person än den som exempelvis står på fakturan eller lånet genomför betalningar

Vid misstanke om penningtvätt och/eller finansiering av terrorism ska en misstankerapport upprättas skyndsamt och skickas till Finanspolisen via goAML.

Finanspolisen
Epost: fipo@polisen.se